

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ,
МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Економіка України

9 (658)

ВЕРЕСЕНЬ

2016

Видається
з вересня
1958 р.

Виходить щомісяця

З М І С Т

Стор.

БУДКІН В. С. — “Економічна свобода” або “залежна економіка” — дилема регіону пострадянських держав	3

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ГРИМАЛЮК А. В. — Невизначеність та економічний розвиток	19

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ПИЛИПЕНКО О. В. — Державне управління інноваційною діяльністю в Україні: проблеми та перспективи	31

ФІНАНСИ. ПОДАТКИ. КРЕДИТ

ШІРІНЯН Л. В. — Функціонування накопичувальних фондів попереджувальних заходів у страхуванні на основі державно-приватного партнерства	44

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

ГРІНЕВСЬКА С. М. — Формування механізму саморозвитку регіону в умовах децентралізації управління	56

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АПК

ЗАЯЦЬ Т. А., КРАЄВСЬКА Г. О. — Економічна основа сільських поселень України та перспективи її зміцнення	70

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В ПРАКТИЦІ УПРАВЛІННЯ

КРИМЕР Б. О. — Фінансові інструменти сімейної політики України в контексті вдосконалення системи сприяння сім'ям з дітьми	82

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ТАРАСЕВИЧ В. М., ЗОЛОТАРЬОВА О. В. — Сучасна фінансiалiзацiя та фiнансова мобiльнiсть: глобальнi виклики i нацiональнi вiдповiдi	94

МАНЦУРОВ І. Г., ДРИГА С. Г. — Конкуренція і підприємництво — невід'ємні атрибути ринку	99

РЕЗЮМЕ (англійською мовою)	102

THE SCIENTIFIC JOURNAL
OF THE MINISTRY OF ECONOMIC
DEVELOPMENT AND TRADE OF UKRAINE,
MINISTRY OF FINANCES OF UKRAINE,
AND NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Economy of Ukraine

9 (658)

SEPTEMBER

2016

It is monthly published
since September
1958

CONTENTS

Pages

BUDKIN V. S. – “Economic freedom” or “dependent economy” – a dilemma of the region of post-Soviet states	3
PROBLEMS OF ECONOMIC THEORY	
GRYMALYUK A. V. – Uncertainty and economic development	19
GOVERNING THE ECONOMY: THEORY AND PRACTICE	
PYLYPENKO O. V. – State’s control over the innovative activity in Ukraine: problems and perspectives	31
FINANCES. TAXES. CREDIT	
SHIRINYAN L. V. – The functioning of the accumulating funds of preventing measures in insurance on the basis of a state-private partnership	44
PROBLEMS OF REGIONAL DEVELOPMENT AND DECENTRALIZATION	
GRINEVS’KA S. M. – Formation of a mechanism of self-development of a region under conditions of the management decentralization	56
QUESTIONS OF THE DEVELOPMENT OF AIC	
ZAYATS’ T. A., KRAEVS’KA G. O. – Economic foundation for Ukraine’s rural settlements and perspectives of its strengthening	70
SOCIAL PROBLEMS IN THE MANAGEMENT PRACTICE	
KRIMER B. O. – Financial tools of the family policy in Ukraine in the context of an improvement of the system of assistance to the families with children ...	82
CRITIQUE AND BIBLIOGRAPHY	
TARASEVYCH V. M., ZOLOTARYOVA O. V. – Modern financialization and financial mobility: global challenges and national answers	94
MANTSUROV I. G., DRYGA S. G. – Competition and business are integral attributes of a market	99
SUMMARIES	102

ФІНАНСИ. ПОДАТКИ. КРЕДИТ

УДК 336.368

Л. В. ШІРІНЯН,
*професор, доктор економічних наук,
завкафедрою фінансів Навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій
(Київ)*

ФУНКЦІОНУВАННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНИХ ФОНДІВ ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ У СТРАХУВАННІ НА ОСНОВІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Досліджено економіко-правові аспекти створення, управління та діяльності фондів попереджувальних заходів на страховому ринку України. Вивчено питання взаємодії державних органів влади та управління у страховій сфері з приватними компаніями через використання публічно-приватного партнерства, розкрито зарубіжний досвід. Запропоновано створити накопичувальний фонд попереджувальних заходів на принципах державно-приватного партнерства. Визначено заходи, спрямовані на попередження настання страхових випадків, що можуть фінансуватися за рахунок його коштів.

Ключові слова: попереджувальні заходи у страхуванні, державно-приватне партнерство, державно-приватний фонд попереджувальних заходів, формування та управління фондом, фонди страхових гарантій.

L. V. SHIRINYAN,
*Professor, Doctor of Econ, Sci.,
Head of the Chair of Finances, Teaching-Scientific Institute of Economics and Management,
National University of Food Technologies
(Kyiv)*

THE FUNCTIONING OF THE ACCUMULATING FUNDS OF PREVENTING MEASURES IN INSURANCE ON THE BASIS OF A STATE-PRIVATE PARTNERSHIP

The economic-legal aspects of the creation, management, and activity of the funds of preventing measures on Ukraine's insurance market are studied. The question of the interaction of state's bodies of power and management in the insurance sphere with private companies by means of the public-private partnership is considered, and the foreign experience is clarified. It is proposed to establish the accumulating fund of preventing measures on the principles of the public-private partnership. Some measures directed to the prevention of the appearance of insurance cases, which can be financed by fund's assets, are defined.

Keywords: preventing measures in insurance, public-private partnership, public-private fund of preventing measures, creation and management of the fund, funds of insurance guarantees.

Потреба в запровадженні попереджувальних заходів у страхуванні, які пов'язані із зниженням негативного впливу можливих страхових випадків на учасників

страхового ринку, є дуже високою. Порядок здійснення попереджувальних заходів щодо обов'язкового страхування встановлюється спеціальними нормативними актами *. Водночас залишаються невирішеними питання їх регулювання на страховому ринку в частині добровільного страхування. Відповідні заходи мають реалізовувати як держава, так і самі страховики. Через брак коштів держава поки що неспроможна самостійно повністю їх фінансувати (причому як для обов'язкового страхування, так і для добровільних видів страхування) без залучення приватних партнерів (державно-приватне партнерство) [1]. Згідно з ухваленим у 2010 р. Законом України “Про державно-приватне партнерство”, державно-приватне партнерство дозволяється у страховій галузі **, проте поки що в Україні не розроблено ефективних інструментів і механізмів для його реалізації. Наше дослідження є спробою розв'язання окресленої проблеми у страховій галузі за допомогою формування спеціальних накопичувальних фондів.

Важливо також зазначити, що хоча попереджувальна функція страхування є однією з головних, але в чинному страховому законодавстві в переліку обов'язкових резервів страховиків немає “резерву попереджувальних заходів” ***. Цей недолік, на нашу думку, має бути усунутий, тому ми пропонуємо вирішити цю проблему за допомогою економіко-правового регулювання. Попередження настання страхових подій може бути досліджене з точки зору юриспруденції, теорії управління ризиками, фінансово-економічної науки, менеджменту тощо. Такі науковці, як Л.В. Временко [2], О.Й. Жабинець [3], М.С. Жилкіна [4], Н.М. Резнік [5], Я.П. Шумелда [6], розглядають проблему з позиції протиправних дій учасників страхового ринку. У працях С.С. Гасанова [7], В.В. Мужилівського [8], В.В. Щербакова [9] та інших основну увагу приділено агрострахуванню. Ми вже розглядали можливість використання державно-приватного партнерства та адресної допомоги для страхування незаможного населення України [10]. Представлений нами підхід відрізнявся від результатів досліджень інших авторів, оскільки ми акцентували увагу на необхідності попередження страхових подій як в окремо взятій страховій компанії, так і в цілому на страховому ринку.

Таким чином, **мета статті** — дослідити економіко-правовий аспект створення, діяльності та управління накопичувальними фондами попереджувальних заходів на страховому ринку України.

* Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>; Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>; Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці : Закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-19>; Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

** Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>; Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 739-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80>.

*** Про внесення змін до Закону України “Про страхування” : Закон України від 04.10.2001 р. № 2745-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/357-16>.

Для ефективного здійснення функції попередження за добровільними видами страхування ми пропонуємо законодавчо встановити створення накопичувальних фондів, які матимуть різні рівні регулювання:

- на макроекономічному рівні країни — державно-приватний фонд попереджувальних заходів (ДПФПЗ);
- на мезоекономічному рівні об'єднань страховиків — фонди страхових гарантій і попереджувальних заходів (ФСГПЗ);
- на мікроекономічному рівні страховика — резерв попереджувальних заходів (РПЗ).

На мікро- та мезоекономічному рівнях забезпечення і проведення необхідних заходів мають самостійно регулювати страховики та їх об'єднання. Ст. 32 чинного Закону України "Про страхування" передбачає, що страховики можуть на підставі договору створити Фонд страхових гарантій, при цьому його джерелами є добровільні відрахування від страхових платежів, а також доходи від розміщення цих коштів.

На макроекономічному рівні застосування запобіжних заходів не врегульовано і може залежати від державного втручання. На нашу думку, ефективність заходів на такому рівні має визначатися максимальною користю для більшості учасників страхового ринку і суспільства в цілому. Наприклад, можна сплатити страхове відшкодування внаслідок інфекційного захворювання застрахованої рогатої худоби або витратити таку саму суму на її вакцинацію для попередження інфекційних хвороб. Інший приклад: можна сплатити страхове відшкодування за автомобілі, які пошкоджено внаслідок потрапляння колес у ями на дорозі, або витратити таку саму суму на ремонт дороги, де постійно відбуваються дорожньо-транспортні пригоди.

На нашу думку, одним з головних суб'єктів регулювання (яке охоплює максимальне коло учасників страхового ринку, має соціальну спрямованість і забезпечує оптимальність витрат) на макроекономічному рівні має бути держава. Водночас страховики також повинні взяти участь у проведенні заходів, спрямованих на запобігання страховим випадкам. З таких позицій спільної відповідальності держави і бізнесу ми пропонуємо зобов'язати кожного страховика: по-перше, відраховувати кошти до ДПФПЗ за договорами добровільного страхування; по-друге, створити власний резерв РПЗ або відраховувати кошти до фонду ФСГПЗ. Пропонуємо відрахування до фондів ДПФПЗ, ФСГПЗ і РПЗ вважати витратами страховика, на які можна зменшити базу оподаткування. Такий підхід мотивуватиме страховиків до активної участі у формуванні зазначених фондів. Крім того, на наш погляд, страховики спільно з державою повинні приймати рішення про доцільність використання коштів ДПФПЗ і брати участь у процесі контролю за якістю виконаних робіт і обсягами витрат. Як саме, ми розглянемо далі.

Терміни "державно-приватне партнерство" (коли державна частка фінансування надходить з державного бюджету) і більш загальний — "публічно-приватне партнерство" (ППП) (коли державна частка фінансування надходить з джерел органів публічної влади та управління, публічних організацій) з'явилися на початку 1980-х років і засновані на теорії змішаної економіки, поширеній у розвинутих країнах світу [11, с. 13]. Нині під PPP розуміють таку взаємодію, коли приватний бізнес за підтримки держави виконує функції, які раніше належали державі, а умови розподілу майбутніх доходів наперед узгоджені сторонами. Зазвичай до PPP не відносять державні закупівлі, кредити, субсидування приватного сектору державою, дотації приватним підприємствам, банкам, страховикам, пільгове оподаткування.

Водночас інвестиційні програми, що фінансуються з державного бюджету спільно з приватним сектором, вважаються ППП [12, с. 42]. До ППП відносять також дії підприємств, в акціонерному капіталі яких бере участь держава [1, с. 294].

Класифікація моделей ППП визначає такі його основні форми: контракти як адміністративний договір між державним органом і приватною фірмою; договір оренди з переданням майна в користування приватній особі; концесія (коли держава уповноважує приватного партнера виконувати протягом певного часу передбачені в угоді функції та надає йому відповідні права); державно-приватні підприємства спільної форми власності; спільні проекти для нового будівництва “під ключ” та експлуатації новоствореного об’єкта протягом певного часу; часткова приватизація або продаж активів державного сектору [11; 12].

Зарубіжний досвід

Досвід впровадження ППП у багатьох країнах світу демонструє, що така форма повинна бути заснована на базових принципах прозорості, підзвітності, законності, рівності тощо. Ефективність ППП зростає із збільшенням масштабу проекту, оскільки складність та операційні витрати можуть бути досить високими. У вдалих вартісних інфраструктурних проектах частка інвестиційної участі держави зазвичай є більшою за 40–60%. Серед розвинутих країн, де набуло поширення ППП, – США, Великобританія, Франція, Німеччина, Італія [1, с. 297]. Основною формою ППП у цих країнах є концесії для будівництва автодоріг, аеропортів, об’єктів охорони здоров’я, освіти і житлово-комунальної галузі, для ремонту в’язниць, переробки відходів. За оцінками Світового банку, за останні 20 років у країнах, що розвиваються, було здійснено близько 4,5 тис. проектів ППП на загальну суму близько 1,5 трлн. дол. Найбільший обсяг припадає на Китай – 10% інвестицій ППП [8, с. 245]. Доведено ефективність державно-приватного партнерства в комунальному господарстві Росії (закон про концесійні угоди діє з 2005 р.), де 30% міських служб водопостачання вже фінансуються приватними компаніями. Отже, об’єднання фінансових ресурсів та управлінських знань заради підвищення рівня послуг створює для сторін мотивації та вигоди, що можна здійснити на практиці і в Україні.

У галузі страхування також є успішні проекти ППП. Так, у США реалізовано страховий захист сільськогосподарських товаровиробників від природних катастроф: з федерального бюджету відшкодовуються втрати врожаю, які перевищують 50% очікуваного валового збору, за ціною, що становить 55% ринкової вартості сільськогосподарської культури [8]. Схожа система сільськогосподарського страхування існує і в Канаді, де більше половини фінансування здійснюється за рахунок державних ресурсів [7].

Корисним є досвід Мексики, де несприятливі погодні умови істотно впливають на добробут працівників сільськогосподарського сектору, в якому задіяно 21% працездатного населення. До 2002 р. більшість сільського населення у випадку катастрофічних подій, спричинених погодними умовами, отримували фінансову допомогу від Міністерства сільського господарства з Національного фонду катастроф. Ця програма виявилася витратною для уряду і не змогла забезпечити ефективне управління ризиками. У 2002 р. була впроваджена програма погодного індексного страхування за участю Національного фонду катастроф. З’ясувалося, що державі вигідніше купувати поліси індексного страхування, ніж виплачувати допомогу фермерам при настанні катастрофічних подій. Крім того, за відсутності страхування

уряд проводив значну роботу щодо збирання даних про збитки та їх повторну перевірку. В результаті виплати проводилися набагато пізніше, ніж за програмою страхування. Програма погодного індексного страхування дала змогу застрахувати дрібних фермерів і сільське населення, зменшити витрати і час надання допомоги постраждалим регіонам [13]. Таким чином, досвід Мексики показав, що страхування за участю держави і приватних страховиків може бути для держави більш вигідним, ніж пряма соціальна допомога. Доцільно було б використати в Україні подібний підхід у сільськогосподарському секторі.

В Іспанії ж страхування сільськогосподарських ризиків є ланкою державного планування: щороку складається державний план сільськогосподарського страхування. При цьому верхній рівень покриття будь-якої з культур не може перевищувати 80% розміру збитків, якщо ж збитки становлять менше 10% вартості застрахованого врожаю, то вони не відшкодовуються.

У Португалії держава надає субсидії фермерам на страхування врожаю та організовує перестрахування, приватні ж страхові компанії розробляють програми страхування та здійснюють контроль за їх виконанням, а також відшкодовують частину збитків [8].

У Казахстані ППП пропонується для обов'язкового страхування ризиків при катастрофах природного характеру, таких, наприклад, як землетруси: держава відшкодовує більшу частину витрат [14].

У Франції створено спеціальний Національний гарантійний фонд для компенсації збитків від значних сільськогосподарських лих. Фонд формується порівну — за рахунок державного бюджету і за рахунок страхових внесків фермерів. Розмір страхових виплат фермерам встановлюють профільні міністерства [9, с. 85—86]. На нашу думку, така спільна відповідальність держави і приватного сектору для здійснення страхування може бути предметом обговорення для її запровадження в Україні.

Позитивним є досвід ППП в Індії, Індонезії, Лаосі в частині охоплення обов'язковим медичним страхуванням сімей, які перебувають за межею бідності: близько 75% страхових премій виплачувались урядами країн приватним страховикам. До такого партнерства залучаються лікарні (перелік узгоджується урядом і страховиками), які після лікування малозабезпечених пацієнтів передають звіти страховикам, а ті оплачують надані медичні послуги [8].

У попередніх працях нами було обґрунтовано можливість ППП при реалізації мікрострахування в Україні, яке включає в себе невеликий пакет базових і дешевих страхових продуктів для малозабезпеченого населення. Такий пакет може складатись із страхування здоров'я, життя, від нещасного випадку і смерті, страхування будинків і квартир, урожаю від природних ризиків і використовуватися населенням, якщо надаватимуться, або адресні субсидії з державного бюджету, або адресна допомога з бюджетів відповідних рівнів.

У цілому зарубіжний досвід у страхуванні демонструє не тільки користь, а й необхідність використання ППП через створення спеціальних фондів з державними гарантіями (іноді з використанням державної перестраховальної компанії). Ефективність ППП потребує виконання таких послідовних кроків життєвого циклу: 1) визначення цілей, фінансових механізмів; 2) розробка інституційної структури, інфраструктури і регулювання; 3) аналіз господарської діяльності; 4) тенденції і вибір; 5) імплементація; 6) менеджмент; 7) експертна оцінка; 8) кінцева оцінка досягнення мети і завершення [15].

Державно-приватний фонд попереджувальних заходів

Розглянемо спочатку питання фінансового забезпечення. Фонд ДПФПЗ є юридичною особою і створюється спільно державою та страховиками. З одного боку, страховики формують його шляхом відрахувань від чистої брутто-премії (ЧП) (без частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам), яка надійшла за договорами добровільного страхування за звітний період, на рівні не більше 0,5% ЧП. З іншого боку, держава має вкладати у цей фонд стільки ж (або більше за наявності фінансових можливостей), як і страховики. Обравши для модельної оцінки рівну фінансову участь страховиків (0,5% ЧП) і держави (0,5% ЧП), можна одержати розмір щорічних надходжень до ДПФПЗ на рівні 1% ЧП: для 2014 р. це було 150,6 млн. грн., для 2015 р. — 169,6 млн. грн. Наведені дані свідчать про високий потенціал такого фонду для здійснення багатьох важливих заходів щодо захисту суспільства від ризиків.

Головними складовими пропозиції є фінансовий механізм та інституційна структура ринку, які забезпечуватимуть діяльність ДПФПЗ. Урахувавши можливість інвестиційної діяльності та специфічний характер фонду, можна рекомендувати такі напрями розміщення його тимчасово вільних коштів: у державні цінні папери і як внески на депозити державних банків України. На нашу думку, такий підхід дозволить поліпшити динаміку розвитку фондового ринку і стимулюватиме державу до активної участі в діяльності ДПФПЗ. Водночас для розширення можливостей і диверсифікації коштів фонду ДПФПЗ пропонується також дозволити йому вкладати тимчасово вільні кошти в реальний сектор економіки за напрямами, визначеними для страховиків постановами Кабінету Міністрів України. Обсяг таких вкладень разом із закупівлею державних цінних паперів і депозитами в державних банках не повинен перевищувати цільові витрати фонду ДПФПЗ безпосередньо на попереджувальні заходи. У цілому аналіз виявив близько 13 різних грошових потоків, які визначають фінансовий механізм, інституційну структуру і господарську діяльність такого фонду (рис.).

Розглянемо **економіко-правовий аспект** щодо створення і діяльності фонду ДПФПЗ з позицій регулювання.

В Україні Закон “Про державно-приватне партнерство” передбачає співпрацю лише шляхом укладання договору. У ряді розвинутих країн такого обмеження не існує, тож можна створювати юридичну особу за участю публічного і приватного партнерів, що дає значно більший ефект ППП [11; 12]. На нашу думку, для фонду ДПФПЗ можна запропонувати аналогічні зарубіжним моделі взаємодії, які були б ефективними в разі запровадження та регламентації нових форм публічно-приватного або державно-приватного партнерства.

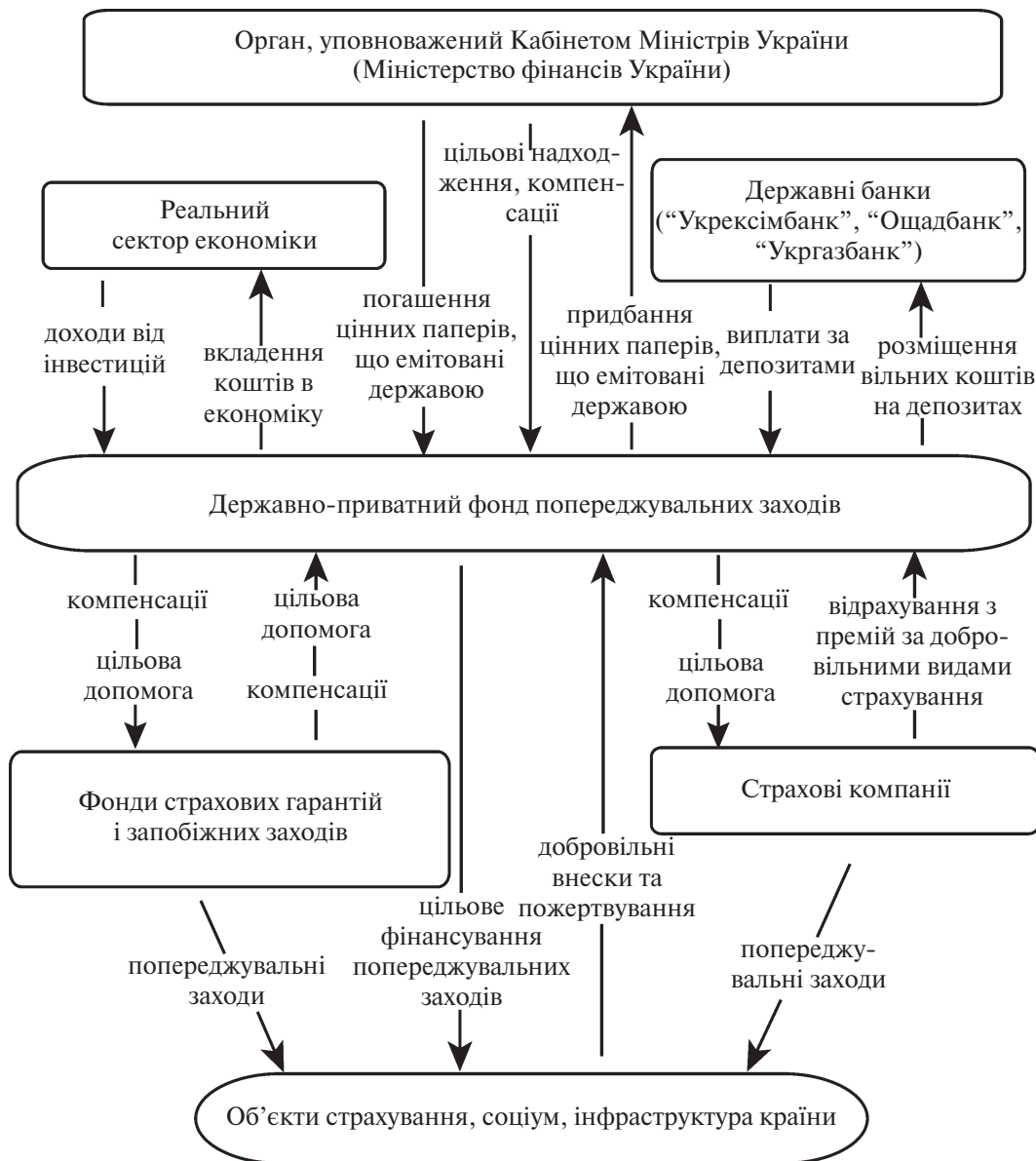
Оскільки вітчизняне законодавство, яке стосується публічно-приватного партнерства, поки що не сформоване повною мірою, наша пропозиція про створення ДПФПЗ має базуватися на засадах чинного Закону України “Про державно-приватне партнерство” (тобто за участю держави з використанням коштів державного бюджету). У разі публічно-приватного партнерства можна було б до створення ДПФПЗ залучити органи публічної влади та управління, організації різних рівнів.

Заслуговує на увагу те, що, згідно із ст. 322 Цивільного кодексу України, передбачено не тільки право власності на користування та володіння майном, а й обов’язки щодо його утримання *. Отже, виникає питання визначення суб’єкта права і

* Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

форм власності за умови створення фонду ДПФПЗ [16, с. 60; 17, с. 93]. Вважаємо за доцільне визнати право спільної власності на фонд ДПФПЗ, де суб'єктами такого права вважатимуться як держава, так і страховики у вигляді об'єднання юридичних осіб з метою спільної партнерської діяльності. Фактично йдеться про таку форму взаємодії держави і приватного сектору, за якої держава не передає свої функції приватним компаніям, а спільно з приватними страховиками на постійній основі фінансує соціально важливі заходи.

Рух основних коштів ДПФПЗ, які визначають фінансовий механізм, інституційну структуру ринку та господарську діяльність фонду

Побудовано автором (напрямок стрілки відповідає руху коштів).

Згідно з нашою пропозицією, обидві сторони мають взаємодіяти у процесі ухвалення рішення і разом інвестувати кошти на здійснення заходів. Крім того, обидві сторони можуть контролювати якість виконаних робіт, що значно підвищить ефективність витрачання коштів ДПФПЗ. На нашу думку, до складу адміністративної ради ДПФПЗ мають входити представники різних державних і недержавних інститутів: 1/3 — від державних органів влади та управління (2 — від Комітетів Верховної Ради України; 2 — від Кабінету Міністрів України або уповноваженого ним органу і міністерств; 2 — від Національних комісій і державних агентств); 1/3 — від комер-

ційних страховиків і перестраховиків (5 — від страховиків-резидентів і об'єднань страховиків; 1 — від перестраховиків-резидентів); 1/3 — від недержавних суб'єктів ринку та науковців (2 — від інших недержавних учасників страхового ринку України; 2 — від аудиторів у галузі страхування та актуаріїв; 2 — від провідних представників вітчизняної наукової спільноти у сфері страхування).

Фінансування попереджувальних заходів з фонду ДПФПЗ має засновуватися на соціально-економічній доцільності їх проведення, виходячи із спільних пропозицій Кабінету Міністрів України, уповноваженого регулятора, страхових об'єднань та окремих страховиків і відповідати обсягам надходжень до фонду. Порядок формування ДПФПЗ, перелік відповідних заходів і напрямів витрачання коштів ДПФПЗ, а також порядок фінансування таких заходів затверджуватимуться розпорядженнями Кабінету Міністрів України після подання консолідованого рішення адміністративної ради. Обсяги, порядок проведення та перелік основних попереджувальних заходів мають бути заздалегідь узгоджені на засіданнях адміністративної ради і регламентовані відповідними постановами Кабінету Міністрів України. Пріоритетне фінансування попереджувальних заходів має здійснюватися з урахуванням застрахованих об'єктів страхового ринку, що стимулюватиме його розвиток.

Розглянемо питання, які охоплюють господарську діяльність фонду ДПФПЗ. Для оперативного управління справами фонд може мати невеликий штат працівників, а може бути створена керуюча компанія з персоналом з представників страхових компаній (як приватного бізнесу). Згідно із Законом України “Про державно-приватне партнерство”, оплата праці таких працівників може здійснюватися з коштів фонду і не потребує додаткових внесків учасників страхового ринку.

До основних заходів, які будуть спрямовані на попередження настання страхових випадків і фінансуватимуться з коштів ДПФПЗ, можна віднести такі:

- придбання засобів пожежогасіння для застрахованих об'єктів підвищеної пожежонебезпечності;
- спорудження та обладнання новою технікою застрахованих пожежних депо;
- реконструкція протипожежної сигналізації на застрахованих об'єктах;
- будівництво та реконструкція застрахованих станцій з діагностики стану транспортних засобів;
- капітальний ремонт аварійних і будівництва нових автодоріг (що страхуються при виконанні робіт або будуть застраховані) для запобігання дорожньо-транспортним пригодам;
- будівництво та укріплення застрахованих дамб і дренажних систем, розчищення русел річок, оновлення водосховищ, каскадів ставків, водогосподарських систем та інших застрахованих об'єктів водовідведення для запобігання наслідкам повеней і паводків;
- очищення застрахованих водозаборів господарсько-питного призначення, оновлення устаткування для забезпечення питною водою, запасів реагентів, знезаражуючих засобів і реактивів для очищення та знезараження питної води, закупівля нового обладнання санітарно-епідеміологічного нагляду за якістю питної води;
- забезпечення аварійного запасу паливно-мастільних, будівельних і сипучих матеріалів, мішків, засобів освітлювання, захисного одягу, шанцевого інструменту для запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій у регіонах, охоплених страховим захистом у розмірі 50%;
- вакцинація застрахованої рогатої худоби для попередження інфекційних хвороб тварин;

- технічне переоснащення застрахованих особливо небезпечних, технічно складних та унікальних підприємств для зниження ризику виробничого травматизму;
- ліквідація дефектів, виявлених під час експлуатації попередньо застрахованого збудованого об'єкта;
- спорудження станцій захисту сільськогосподарських культур;
- інші заходи.

Як показує зарубіжний досвід, ППП може охоплювати не тільки добровільне, а й обов'язкове страхування. Саме тому заслуговує на увагу можливість формування коштів ДПФПЗ за рахунок внесків за добровільними (що пропонується у статті) та обов'язковими видами страхування. В останньому випадку обов'язкова участь держави є очевидною, проте виникає необхідність змінювати нормативні акти, які регулюють обов'язкове страхування.

Резерв попереджувальних заходів

Перейдемо до аналізу обов'язкового формування резерву РПЗ на мікроекономічному рівні страховика. На нашу думку, доцільно законодавчо регламентувати створення РПЗ кожним страховиком, що має бути відображене в Законі України "Про страхування" (нова редакція). У разі обов'язкового запровадження такого резерву формування та використання коштів РПЗ за добровільними видами страхування мають здійснюватися страховиком на базі розробленого ним та узгодженого з Нацкомфінпослуг Положення про резерв попереджувальних заходів.

Фонди страхових гарантій і попереджувальних заходів

Згідно з офіційною статистикою, щороку майже 10 страхових компаній стають банкрутами і залишають страховий ринок. Тож виникає проблема гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній-банкрутів. Саме тому, на нашу думку, доцільно зобов'язати страховиків створювати ФСГПЗ. Це є особливо актуальним для захисту інтересів страхувальників, які уклали довгострокові договори страхування життя, оскільки сприятиме розвитку ринку послуг із страхування життя. Основними джерелами формування фонду ФСГПЗ можуть бути власні кошти страховиків або відрахування до РПЗ, передбачені страховиками.

Порядок формування фондів ФСГПЗ, перелік відповідних заходів та напрямів витрачання коштів ФСГПЗ і порядок їх фінансування мають затверджуватися розпорядженнями Нацкомфінпослуг України за погодження з адміністративними радами ФСГПЗ та об'єднаннями страховиків.

Ст. 32 чинного Закону України "Про страхування" дозволяє страховикам створити Фонд страхових гарантій для забезпечення страхових зобов'язань. Передбачається навіть можливість існування фондів страхових гарантій за напрямами страхування [9], однак повною мірою це поки що не реалізоване на страховому ринку. Проблему страхових гарантій на території України частково вирішено для обов'язкового страхування відповідальності автовласників, де, згідно із Законом України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів", необхідні повноваження передано Моторному (транспортному) страховому бюро України *. Нині тільки близько 80 страхових компаній (18% від загального числа) є членами цього бюро, що свідчить про недостатній рівень ефективності такого регулювання страхового ринку.

---

* Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

У 2016 р. зареєстровано законопроект “Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя”, згідно з яким страхувальникам ліквідованих компаній відшкодовуватимуться до 20 тис. грн. на 1 особу. Планується зобов’язати компанії із страхування життя сплачувати до зазначеного фонду спочатку вступний внесок у розмірі 20 тис. грн., а потім — 0,4% валових страхових премій. Розрахунки показують, що такий тариф може бути недостатнім для високих страхових гарантій, тому зібрані кошти, найімовірніше, підуть на адміністрування фонду*.

Висновки

Підвищення ефективності попереджувальних заходів у страхуванні може бути досягнуте шляхом створення обов’язкових накопичувальних фондів з різними рівнями регулювання: державно-приватний фонд попереджувальних заходів, фонд страхових гарантій і попереджувальних заходів, резерв попереджувальних заходів.

Діяльність фонду ДПФПЗ має бути заснована на принципах державно-приватного партнерства. Крім того, визначено перелік головних заходів, спрямованих на попередження настання страхових випадків, які можуть фінансуватися за кошти такого фонду. Розраховані щорічні внески до фонду становлять близько 160 млн. грн.

Формування резерву попереджувальних заходів на рівні страховика має здійснюватися на базі розробленого ним та узгодженого уповноваженим органом з контролю за страховою діяльністю положення про такий резерв.

Фонди страхових гарантій і попереджувальних заходів на рівні об’єднань страховиків створюються не тільки для запобігання страховим випадкам, а й для гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній, які стали банкрутами.

Список використаної літератури

1. Підгаєць С. Європейський досвід застосування моделей державно-приватного партнерства // Журнал європейської економіки — 2011. — Т. 10. — № 3. — С. 291–305.
2. Временко Л.В., Корват О.В. Сучасний інструментарій пруденційного нагляду за страховою діяльністю // Економіка розвитку. — 2009. — № 2. — С. 26–29.
3. Жабинець О.Й. Попередження страхових зловживань як один з факторів забезпечення економічної безпеки страховика // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2009. — № 1. — С. 121–126.
4. Жилкина М.С. Страхование мошенничества. Правовая оценка, практика выявления и методы пресечения. — М. : Волтерс Клувер, 2005. — 192 с.
5. Резник Н.Н. Страхование как превентивная мера предупреждения производственного травматизма // Вісник Української академії банківської справи. — 1998. — № 4. — С. 53–54.
6. Шумелда Я. Ліквідація збитків плюс виявлення страхових злочинів. Європейський досвід // Страхова справа. — 2004. — № 3. — С. 74–77.
7. Гасанов С., Пеструха С. Зарубіжний досвід державно-приватного партнерства в агрострахуванні // Економіст. — 2014. — № 8. — С. 17–22.
8. Мужилівський В.В. Державно-приватне партнерство в галузі страхування // Бізнес Інформ. — 2014. — № 6. — С. 298–302.

* Проект Закону про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя : Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52410.

9. Щербаков В.В. Партнерство государства и бизнеса в страховании сельскохозяйственных рисков: вызовы нового времени и перспективы развития : моногр. — М. : Дашков и К°, 2011. — 225 с.
10. Шірінян Л.В., Шірінян А.С. Мікрострахування в Україні: бути чи не бути? : моногр. — Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю. А., 2012. — 208 с.
11. Вінницький Б., Лендъел М., Онищук Б., Сегварі П. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном. — К. : К.І.С., 2008. — 146 с.
12. Варнавский В. Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики // Мировая экономика и международные отношения. — 2011. — № 9. — С. 41–50.
13. Шинкаренко Р. Использование индексов погоды для страхования катастрофических рисков в Мексике [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.agroinsurance.com/ru/products/weather_index/?pid=12627&print=1.
14. "БТА Страхування" пропонує ввести в Казахстані обов'язкове страхування від природних катастроф [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://forinsurer.com/news/11/06/30/25316>.
15. Solana M. Making public-private partnerships work in insurance // Impact Insurance. — 2015. — № 40. — 35 p.
16. Кузьмінов С.В. Можливості об'єднання державної та приватної власності в спільних підприємствах / Європейський вектор економічного розвитку : зб. наук. праць. — Дніпропетровськ : Ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2009. — № 2 (7). — С. 58–67.
17. Вінник О.М. Договірні відносини державно-приватного партнерства: проблеми правового регулювання // Вісник Вищої ради юстиції. — 2013. — № 2 (14). — С. 90–107.

References

1. Pidgaets' S. *Evropeis'kyi dosvid zastosuvannya modelei derzhavno-pryvatnogo partnerstva* [The European experience of the use of models of public-partnership]. *Zhurn. Evrop. Ekon. — J. of Europ. Econ.*, 2011, Vol. 10, No. 3, pp. 291–305 [in Ukrainian].
2. Vremenko L.V., Korvat O.V. *Suchasnyi instrumentarii prudentsiinogo naglyadu za strakhovoyu diyal'nistyu* [Modern tools of the prudential control over the insurance activity]. *Ekon. Rozvytku — Econ. of Devel.*, 2009, No. 2, pp. 26–29 [in Ukrainian].
3. Zhabynets' O.I. *Poperedzhennya strakhovykh zlovzhyvan' yak odyin z faktoriv zabezpechennya ekonomichnoi bezpeky strakhovyka* [Prevention of insurance abuses as one of the factors to ensure the economic security of an insurer]. *Nauk. Visn. L'viv. Derzh. Univ. Vnutr. Sprav — Sci. Bull. of Lviv State Univ. of Int. Aff.*, 2009, No. 1, pp. 121–126 [in Ukrainian].
4. Zhilkina M.S. *Strakhovoe Moshennichestvo. Pravovaya Otsenka, Praktika Vyyavleniya i Metody Presecheniya* [Insurance Fraud. Legal Evaluation, Practice of Discovery and Methods of Suppression]. Moscow, Volters Kluver, 2005 [in Russian].
5. Reznik N.N. *Strakhovanie kak preventivnaya mera preduprezhdeniya proizvodstvennogo travmatizma* [Insurance as a preventive measure against the production traumatism]. *Visn. Ukr. Akad. Bank. Spravy — Bull. of Ukr. Acad. of Banking*, 1998, No. 4, pp. 53–54 [in Russian].
6. Shumelda Ya. *Likvidatsiya zbytkiv plyus vyyavlennya strakhovykh zlochyniv. Evropeis'kyi dosvid* [Liquidation of losses and discovery if insurance crimes. European experience]. *Strakhova Sprava — Insur. Aff.*, 2004, No. 3, pp. 74–77 [in Ukrainian].
7. Gasanov S., Pestrukha S. *Zarubizhnyi dosvid derzhavno-pryvatnogo partnerstva v agrostrakhuvanni* [The foreign experience of the public-private partnership in the agriinsurance]. *Ekonomist — Economist*, 2014, No. 8, pp. 17–22 [in Ukrainian].

8. Muzhylyvs'kyi V.V. *Derzhavno-pryvatne partnerstvo v galuzi strakhuvannya* [Public-Private Partnership in the Field of Insurance]. *Biznes Inform. – Business Inform.*, 2014, No. 6, pp. 298–302 [in Ukrainian].
9. Shcherbakov V.V. *Partnerstvo Gosudarstva i Biznesa v Strakhovanii Sel'sko-khozyaistvennykh Riskov: Vyzovy Novogo Vremeni i Perspektivy Razvitiya* [The Partnership of State and Business in the Insurance of Agricultural Risks: Challenges of the New Time and Perspectives of Development]. Moscow, Dashkov i Co.°, 2011 [in Russian].
10. Shirinyan L.V., Shirinyan A.S. *Mikrostrakhuvannya v Ukraini: Buty chy ne Butu?* [Microinsurance in Ukraine: Be or not to be?]. Cherkasy, Publ. House Yu.A. Chabanenko, 2012 [in Ukrainian].
11. Vinnyts'kyi B., Lend'el M., Onyshchuk B., Segvari P. *Dosvid ta Perspektyvvy Vprovadzhennya Derzhavno-Pryvatnykh Partnerstv v Ukraini ta za Kordonom* [Experience and Perspectives of the Introduction of Public-Private Partnerships in Ukraine and Abroad]. Kyiv, K.I.S., 2008 [in Ukrainian].
12. Varnavskii V. *Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: nekotorye voprosy teorii i praktiki* [Public-private partnership: some questions of theory and practice]. *Mir. Ekon. i Mezhd. Otnosh. – World Econ. and Intern. Rel.*, 2011, No. 9, pp. 41–50 [in Russian].
13. Shinkarenko R. *Ispol'zovanie indeksov pogody dlya strakhovaniya katastroficheskikh riskov v Meksike* [Use of weather indices for the insurance of catastrophic risks in Mexico]. Aggroinsurance, available at: http://www.aggroinsurance.com/ru/products/weather_index/?pid=12627&print=1 [in Russian].
14. “BTA Strakhuvannya” proponue vvesty v Kazakhstani obov'yazkove strakhuvannya vid pryrodnykh katastrof [“BTA Insurance” proposes to introduce the obligatory insurance against natural catastrophes], available at: <http://forinsurer.com/news/11/06/30/25316> [in Ukrainian].
15. Solana M. Making public-private partnerships work in insurance. *Impact Insurance*, 2015, No. 40.
16. Kuz'minov S.V. *Mozhlyvosti ob'ednannya derzhavnoi ta pryvatnoi vlasnosti v spil'nykh pidpryemstvakh, v: Evropeis'kyi Vektor Ekonomichnogo Rozvytku* [Possibilities to join the public and private properties in common enterprises, in: European Vector of Economic Development]. Dnipropetrovs'k, A. Nobel Dnipropetrovs'k Univ., 2009, No. 2 (7), pp. 58–67 [in Ukrainian].
17. Vinnyk O.M. *Dogovirni vidnosyny derzhavno-pryvatnogo partnerstva: problemy pravovogo reguluvannya* [Contractual relations of the public-private partnership: problems of legal regulation]. *Visn. Vyshch. Rady Yustyts. – Bull. of High. Justice Council*, 2013, No. 2 (14), pp. 90–107 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16 грудня 2015 р.